

# ДО ЛЮБЛЯНА И НАЗАД СЛОВЕНСКО-БЪЛГАРСКИ ЛИТЕРАТУРЕН МАРШРУТ

(БЛАГО)СЛОВЕНИЯ НА РУМЕН ЛЕОНИДОВ

Мая Ковач

Философски факултет на Люблянския университет в сътрудничество със Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Ментор: **проф. д-р Людмил Димитров**

София. Пловдив. Беседа 3

През месец юни Мелник всяка година се превръща в център на поезията, при това в международен смисъл, тъй като е сцена на фестивала „Мелнишки вечери на поезията“. В рамките на няколко дни текат културни събития, в които участват гости от България и чужбина, предимно от съседните страни, с което по най-уместен начин се затвърждават интеркултурните връзки, създават се нови приятелства и се чертаят по-нататъшни планове. Финалната вечер се обявяват резултатите от конкурса (организиран от фондация „Мелнишки вечери на поезията“, по-точно от издателство „Мелник“), в който поетите участват със свои непубликувани текстове на всички южнославянски езици и могат да изпратят не повече от пет авторски стихотворения или десет хайку, влизащи в отделна категория. С оглед на това, че темата на конкурса е свободна, на текстовете, оценявани от тричленно международно жури, всяка година присъжда няколко награди: международната награда „Мелнишки вечери на поезията“, първа, втора и трета награда за поезия на любовна тема, награда за най-добро стихотворение за град Мелник, специална награда на издателство „Мелник“ и списание „Ирин Пирин“, наградата „Тръпчиво вино“ за стихотворение, посветено на виното, награда за изгряващ млад поет, наградата „За свободата“ в памет на поета Кръстьо Хаджииванов, първа, втора и трета награда за хайку. Гала вечерта съдържа богата културна програма, включваща театрални представления, концерти, изложби, но най-важен е рециталът от непрекъснато четене на поезия.

През 2008 г. голямата награда на ВМРО за стихотворението „Песен за Леонид войвода“ получава Румен Леонидов. Авторът посвещава творбата си на своя пращяло, Леонид Янков, в която тематизира историческите му подвизи. Леонид Янков е познат като Леонид войвода и Лев Балкански – псевдоними, буквално получени в многобройни битки срещу Османската империя. Българският революционер е роден през 1878 г. в Мачуково, днес в пределите на Гърция. Твърде рано се включва във ВМРО и отначало действа като куриер. През 1901 г. активно участва в Баялската афера, за което е арестуван. През 1903 г. участва в Илинденското въстание против турската власт. Умира през 1905 г. в село Гявата край Богданци, днешна Република Северна Македония, а е погребан в Гевгелия в общ гроб с други войници. Неговата героична дейност е съхранена в българската колективна памет, което е пренесено и в литературата, първо във фолклора. В корпуса български народни песни мотивът за Леонид намираме в „Песен за Леонид войвода“.

*Тръба тръби Гевгелийско,  
цело Турско даваджия,  
от юнака Леонида.  
Царот дочул и изпратил  
до три войски ми тирански:*

*първа войска е дойранска,  
втора войска е струмичка,  
трекя войска е гевгелска.  
Всека войска по иляда,  
я Леонида сал с двамина.*

Го тражиле вов Богданско,  
го найделе вов Гявочко,  
вов Гявочко, вов Гюрюв-дол.  
Леонид юнак под спила,  
сърце му е от динамит.  
Леонид фана по реката,  
юнак Томе край реката,  
таушанов по баира.  
Отговаря юзбашия:  
- Леониде, ти джелатин,  
предай ми се ти на мене,  
да те карам при султана.  
Отговаря Леонида:

- Ей джандарма, юзбашио,  
ногу срамно на българин,  
жив да падне в турски раци!  
Извади си Леонида,  
извади си реворвера,  
на го стреля юзбашия,  
в десна рака, вов рамото.  
Па завърте реворвера,  
сам се стреля Леонида.  
Преди душа да предаде,  
сокръшил е реворвера,  
реворвера, малихера,  
да не падне в турски раци.

Революционната народна песен разказва за действителни исторически случки, главният герой на лироепоса е войводата Леонид, останал сам с двама войници срещу три многобройни чети. Възпята е неговата саможертва, с която опазва честта и достойнството на целия народ, за да не могат враговете да издевателстват над него. Това означава, че намира спасение от безизходното положение и с достойнство понася смъртния страх и заплахата от смъртта.

На същата тема е посветено споменатото авторско стихотворение на Румен Леонидов, който в памет на своя працядо и народен герой го пише през 2008:

#### ПЕСЕН ЗА ЛЕОНИД ВОЙВОДА

Тръба тръби в Гевгелия,  
Леонида чета сбира.  
Гледа го свети Илия  
и му дума два-три сбора.  
Де си тръгнал Леониде,  
де си тръгнал, капитане,  
срещу тебе войски идат,  
люта брана ке настане.  
Първа войска Гевгелийска,  
втора войска е Дохранска,  
трета войска е Струмишка,  
се аскери, баиш душмански.  
Сам ги води падишаха,  
сам си, сине, с малка свита,  
три илядо са с Аллаха,  
а с Христос сте три комита...  
Немаш ли си майка, татко,  
немаш ли си две дечиня...  
Та си тръгнал да си патииш  
за народ и за Родина...  
Сам отверъца Леонида,  
сам си мръци гъсти вежди:  
Аз съм български комита,  
и пред фес не се навеждам.  
Тая глава що я имам,

дека още права стои,  
ке я пратам, дар да сторим,  
чак в султанските покои.  
Мойта вера, стара вера,  
мойта мъка – македонска.  
Турците от страх треперат,  
ке се бием с трите войски.  
Мен такъв ми е оброка,  
со читаци да се стрелям...  
Мойто око – точно око.  
Ястреб в полет го уцелвам.  
Три илядо спроти трима...  
Ме предаде гръцки шпионин...  
Мойто сърце – динамит е.  
Мойта душа – кървав огин.  
Бой се бием, бой от пладне,  
ей, бре, турци, черни гърци,  
душа давам, в плен не падам.  
жив не падам в чужди ръци,  
Загинал е юнак Томе,  
Таушанов на баира...  
Бери китки, бела моме,  
и душите им прибирай.  
Слънце зайде, рано зайде,  
месечина е огрела...

Що огрея толкоз рано,  
черна ли дойде неделя...  
Мойто либе – манлихера,  
мойто ложе е дъбрава.  
С два куришума в револвера  
аз на турчин се не давам.  
Ей, ти тебе, юзбашийо,  
баши джандарин, гевгелийо,  
ке ти кажам две-три думи -  
имам само два куришума.  
Ей, ти тебе, баши серсеме,  
по един за теб, и мене.  
Триста души съм споминал,  
три илядо срещу трима.  
Ела, вака, по-навака,  
да ти велим два-три лафа.  
Срам да му е на султанот,  
срам за царство агарянско,  
срам за царските джамии,  
дето прати толкоз войска,  
две момчета да убие...  
Мойта песен – недопята,  
два патрона в револвера...  
Вардар варди ми децата.  
А душата – стара вера.  
Тръба тръби в Гевгелия,  
лежи Леонид убиен...  
Гледа го Свети Илия  
и лице си в облак крие.  
И лице си в облак крие,  
ой, войводо, ти, юначе.  
млад комита, харамия,  
цела Гевгелия плаче,  
плаче тейко, вие мама,  
плаче мало и големо,  
лежи кървав на мегдана,

лежи мъртъв, капитана,  
плюят го мухи зелени,  
глава му на кол набиват,  
храчат го мангали черни,  
и кълнат го баши серсеме.  
Семка гнила, семка малка...  
Семка наша, семка жалка.  
Сбрала се е Гевгелия,  
мъртъв лежи Леонида.  
Пита го Свети Илия,  
думи му отгоре идат,  
що требва ти, Леониде,  
бой да водиши со поганец,  
бой да водиши, да загинеш  
млад, напети, капитане...  
Отговаря Леонида,  
с мъртва си уста отвърща:  
Пак готов съм да умирам,  
ако в живите ме върнеш!  
Нас у родната утроба  
род на гибел ни орисва.  
Нас заченват ни бунтовни,  
Истанбул да го бастиишем...  
Те си бранят падишаха,  
ние браним Македония.  
Те загиват за Аллаха,  
ние време за свобода...  
Нас ни раждат и обричат  
да умрем по своя воля.  
Други ористта си сричат,  
Ние пишеме история.  
...Гроб му копат в Гевгелия,  
гроб му копат, пеят песен...  
Жив е харен харамия,  
не е Леонид убиен...  
Леонид не е убиен...

Творбата интертекстуално се преплита с народната песен, което се вижда по еднаквото заглавие, а при преработката авторът добавя в структурата много драматични елементи, характерни за епическата поема. Още в началото се появява нов персонаж, който влиза в диалог с главния герой. Свети Илия съветва Леонид да премисли още веднъж своите намерения, предупреждава го, че се приближава свирепа и многочислена войска, а него у дома го очаква семейството му. Войводата, наричан само Леонид, тоест човек без формално звание и социоисторическа рамка, отговаря, че за него са важни предизвикателствата, а делата му имат значение не само за него, а за съдбата на целия народ. Предано заявява, че като истински комита се бори в името на всички българи и македонци, за свободата на своите хора е готов на всичко, в него се е вселил свещеният гняв, сърцето му е динамит. Никак не може да се примири да бъде заловен и подчинен от турския султан, затова смята, че с последните два куршума ще спаси себе си и достойнството си, но няма да се предаде на врага. Леонид пада на бойното поле, накачан

е от мухи, които оскверняват измъченото му младо тяло, всичко живо плаче, в Гевгелия отново тръбят тръби, а на Леонид му се явява свети Илия, потънал в скръб, на когото Леонид отново заявява, че е направил верния избор, умирайки за свободата по своя воля. Накрая народът го прославя, защото не е победен, а съзнателно се е жертвал за благо на всички.

Румен Леонидов е известен поет, редактор, издател, публицист и преводач от руски и френски. Роден е на 17 май 1953 г. в София, България. През 1979 г. завършва Българска филология в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, оттогава публикува първо във вестниците „Средношколско знаме“ и „Студентска трибуна“, а после в редица елитарни вестници като „Литературен вестник“, „Български месечник“, „Смут“, „Власт“, „Бизнес уик“, „Поглед“, „Кнжарница“, „Животът днес“, като по време на Живковия режим е проблематично и неприемливо в обществено политически смисъл сътрудничеството с дисидентските списания „Мост“ и „Глас“. Освен това работи като издател, в началото към „Свободно поетическо общество“, след което във „Факел“. На основата на последното през 2010 г. основава порталът [fakel.bg](http://fakel.bg) (преди това се казва [LiRa.bg](http://LiRa.bg)) който редактира самостоятелно и публикува важни статии за новоизлезли книги и литературни събития, интервюта с културни дейци и рецензии, същевременно призовава всички автори да бъдат последователни и прозрачни.

Като плодовит писател е автор на стихосбирките: „Предупреждение“ (1977), „И огънят си спомни за искрата“ (1982; 2004), „Голям и малък“ (1990), „Неточните размери на живота“ (1995), „Край на митологията“ (1997; 2009), „Нощта на продавача“ (1997), „Класически парчета“ (1999), „Сляпа неделя“ (2011), „Румботавър“ (2013) и „Покаяние Господне“ (2019). Издава и сборника с есета „Уплашеният човек“ (2011).

Член е на Сдружението на българските писатели и на Българската академия на науките и изкуствата, участвал е в различни комисии за присъждане на национални литературни награди. Самият той е многократно награждаван, сред другите призове получава плакета „Иван Николов“ за стихосбирката „Сляпа неделя“ (2011).

Споменатите „Мелнишки вечери на поезията“ и наградата на ВМРО са особено важни за Леонидов поради неговото лично минало – семейната му история, но те полагат автора и в по-широк южнославянски контекст, носейки му международно признание, каквото му отрежда и словенската литературна сцена. По-конкретно на Международния фестивал на поезията през 2012 г. Румен Леонидов получи голямата награда „Кристалът на Виленица“. Авторът гостува в Словения и по-рано, през 2009 г., когато гостува в Медана на фестивала „Дни на поезията и виното“ и когато е издадена стихосбирка с негова избрана поезия, съставена от Людмил Димитров, към която той пише и послеслов.

Със сигурност у Румен Леонидов преобладават проникновени мисли, много (само)ирония, преценка на утвърдени представи, но най-мощното негово оръжие е езикът. Доказателство за това намираме в стихотворението „Не се чете“ (2009: 80–81).

*Не се чете*

*Аз се подписвам спокойно  
под собствените си мисли  
аз се подписвам спокойно  
под всички присъди срещу деня  
аз се подписвам спокойно  
„не се чете“ при мене се чете  
ако искате ме четете  
но ме оставете да се подписвам*

*спокойно:*  
*Ст. Стр. Страх.*

**Цитирана литература:**

**Асса 2019:** Асса, В. Дядо Леонид. Факел, 1. 10. 2019. На: <http://old.fakel.bg/index.php?t=6844>.

**Войводата Леонид – балканският лъв 2018:** Трета възраст, Национален независим седмичник, 3.10.2018: <https://www.tretavazrast.com/articles/%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BB%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%B4-%D1%8F%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%8F%D1%82-%D0%BB%D1%8A%D0%B2>.

**Македонска трибуна 2018:** „Чутовният юнак Леонид Янков (Откъс от книгата "Помним делата ви" от Иван Бабев)“. На: [http://www.makedonskatribuna.com/leonid\\_jankov.html](http://www.makedonskatribuna.com/leonid_jankov.html).

**Среща-разговор 2010:** Среща-разговор с Румен Леонидов. Зари 4, 2010: <http://zari-bg.net/feature/718.html>.

**Leonidov 2009:** Leonidov, R. Z vrha jezika. Prev. Metod Čepar, Borut Omerzel, Namita Subiotto. Spremna beseda: Ljudmil Dimitrov. Ljubljana: Študentska založba, 2009.

**Rumen Leonidov 2012:** V: Vilenica. 27. Mednarodni literarni festival = International Literary Festival. Ur. Tanja Petrič, Gašper Troha. Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev, 2012. 200-213.

**Willenpart 2009:** Willenpart, A.: Človek brez vesti nima pravice, da se imenuje človek. Dnevnik, 29.8.2009: <https://www.dnevnik.si/1042294692>.